

DAFTAR PUSTAKA

Arsip

Arsip Nasional Algemeene Secretarie: Seri Grote Bundel Missive Gouvernement
Secretarie 1890-1942 (No. Inventaris 5065)

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1908 No. 100

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1909 No. 497

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1909 No. 594

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1924 No. 497

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1925 No. 155

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1931 No. 133

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1931 No. 134

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1931 No. 265

Staatsblad van Nederlandsch-Indie 1931 No. 266

Laporan Pemerintah

*Nederlandsch-Indie Uitkomsten Der in De Maand November 1920 Gehouden
Volkstelling Deel II.* (Batavia: Drukkerijen Ruigrok & Co., 1922)

Staatsblad van Nederlandsch-Indie Over het Jaar 1924. (Weltevreden:
Landsdrukkerij, 1924)

Departement van Binnenlandsch Bestuur. *De Vuurwapenordonnanties 1925 De
Vuurwapenbelasting en de Daarmede Verband Houdende Voorschriften
van Administratieve Aard.* (Weltevreden: het Bureau tot Uitgave van
Werken op Politiegebied, 1925)

Departement van Landbouw, Nijverheid, en Handel. *Toelichting op de
Dierenbeschermingordonnantie en –Verordening 1931 en
Jachtordonnantie –en Verordening 1931.* (Batavia: Landsdrukkerij, 1932)

_____. *Volkstelling 1930 Deel I Inheemsche Bevolking van West-Java.
Census of 1930 in Netherland India Volume I Native Population in West
Java.* (Batavia: Landsdrukkerij, 1933)

Departement van Economische Zaken. *Volkstelling 1930 Deel I Inheemsche
Bevolking van Midden-Java en De Vorstenlanden. Census of 1930 in
Netherland India Volume II Native Population in Middle-Java and the
Native States of Java.* (Batavia: Landsdrukkerij, 1934)

_____. *Volkstelling 1930 Deel I Inheemsche Bevolking van Oost-Java. Census of 1930 in Netherland India Volume III Native Population in East Java.* (Batavia: Landsdrukkerij, 1934)

Sumber Primer yang Diterbitkan

Babad Sultan Agung. Soenarko H. Poespito (Penerjemah). (Jakarta: Departemen Pendidikan dan Kebudayaan, 1980)

Tentoonstelling van Indische Kunstnijverheid Groep II Bewerk Metaal. (Den Haag: De Swart en Zoon, 1900)

Veeteelt Overdruk Uit Mededeelingen der Regeering Omtrent Enkele Onderwerpen van Algemeen Belang. (Wetrevreden: Landsdrukkerij, 1926)

Brasser, J. G. *Jacht op Groot Wild in Nederlandsch Oost-Indie.* (Zutphen: W. J. Thieme & Cie, 1926)

Crawfurd, J. *History of the Indian Archipelago.* Muhammad Yuanda Zara (Penerjemah). *Sejarah Kepulauan Nusantara: Kajian Budaya, Agama, Politik, Hukum, dan Ekonomi.* (Yogyakarta: Ombak, 2017)

D'Almeida, W. B. *Life in Java: with Sketches of Javanese II.* (London: Hurst and Blackett, 1864)

Jonckbloet, G., "Een paartje over tijger". *Berichten uit Neoerundscu Oost-Indie voor de Leden van den Sint-Claverbond.* (Den Haag: T. C. B. ten Hagen, 1911)

Kerkhoven, R. A. and E. J. Kerkhoven, "A Tiger Hunt in Java", *Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society*, No. 12 (1883)

Loeber Jr., J. A. *Leder- en Perkamentwerk, Schorsbereiding en Aardewerk in Nederlandsch-Indië.* (Amsterdam: J. H. De Bussy, 1915)

Mas Ngabehi Purbawijaya dan Mas Ngabehi Mangunwijaya. *Babad Kadhiri.* (Kediri: Tan Khoen Swie, 1932)

R. Kertawibawa. *Bakda Mawi Rampog.* (Weltevreden: Drukkerij Volkslectuur, 1923)

Raden Adipati Cakranagara I. *Cariyos Lelampahan ing Purwareja (Bagelen), 1850-1860.* URL: <https://www.sastra.org/kisah-cerita-dan-kronikal/riwayat-dan-perjalanan/3193-cariyos-lelampahan-ing-purwareja-bagelen-staatsbibliothek-zu-berlin-ms-or-fol-568-1850-60-1020-pupuh-01-10>

Raffles, T. S. *Geschiedenis van Java.* (Amsterdam: Aardrijkskundig Genootschap, 1836)

_____. *The History of Java Volume I.* (Kuala Lumpur: Oxford University Press, -)

't Hoen, H. *Onze Koloniale Dierenteelt I Buffel en Rund*. (Haarlem: H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 1921)

Van Houten, T., "'Machan' A Mystery of Java", *The Atlantic*, (December 1926)

Veth, P. J. *Java, Geographisch, Ethnologisch, Historisch*. (Haarlem: Koninklijke Bibliotheek, 1875)

Sumber Koran dan Majalah

"Aan Mijn Vaaderland". *De Oostpost: letterkundig, wetenschappelijk en commercieel nieuws en advertentieblad*. 11 April 1865

"Batavia". *Java-bode*. 25 Juli 1855

"Batavia, 13 April". *De Locomotief*. 13 April 1895

"Bataviasche Journaalposten". *Bataviaasch nieuwessblad*. 3 April 1915

"Bescherming van paradijsvogels". *Het vaderland*. 06 Februari 1907

"Bijgeloof en de Indische dierenwereld". *De Locomotief*. 16 Maret 1928

"Binnenland. Tweede Kamer der Staten-Generaal". *Algemeen Handelsblad*. 04 Mei 1843

"Blitar". *De Locomotief*. 14 Juni 1905

"Boschexploitatie". *Algemeen Handelsblad*. 07 Oktober 1916

"Buitenlandsche Berigten: Oost-Indie". *Leydse Courant*. 19 Januari 1846

"De Emigratie van Javanen". *Bataviaasch Handelsblad*. 27 Februari 1980

"De Jacht en de Dierenbescherming. De ontwerpen ordonnances –een viertal desiderata ter aanvullingen verbetering". *De locomotief*. 11 Mei 1927

"De Matjan Gadoengan Gedood". *De Nieuwe Voersterlanden*. 20 September 1928

"De N.I. Vereeniging tot Natuurbescherming". *De Indische courant*. 27 Maret 1930

"De Veeteelt op Java". *De Locomotief*. 20 Maret 1883

"De Weertijger op Midden-Java". *De Locomotief: Semarangsch Handels-en Advertentie-Blad*. 11 Desember 1899

"Dierenbescherming". *Bataviaasch nieuwessblad*. 20 November 1926

"Djokja". *De Locomotief*. 05 Januari 1905

"Een Belangrijke Cultuur". *Java-bode*. 03 Mei 1881

- “Een Rampok-Matjan-Tijgerfeest bij Een Indischen vorst”. *Het huisgezin*. 22 Maret 1924
- “Een tijgerjacht”. *Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indie*. 10 Maret 1902
- “Een tijgerjacht”. *Nieuwe harlemsche Courant*. 01 Oktober 1894
- “FEUILLETON. Eene reis om de wereld”. *Soerabijasch Handelsblad*. 11 April 1882
- “Geen Reden tot Ongerustheid”. *De Locomotief*. 03 Oktober 1932
- “Gemengd nieuws”. *De Locomotief*. 11 Desember 1918
- “Gemengd Nieuws”. *Soerabijasch handelsblad*. 25 Juni 1898
- “Herziening jachtverordening”. *Algemeen handelsblad voor Nederlandsch-Indie*. 26 September 1925
- “Het Schier-eiland Malakka”. *Bataviaasch handelsblad*. 09 Oktober 1884
- “Het Goedkoopste Dagblad in dit Formaat van Geheel Nederlandsch-Indie: De Week”. *Soerabijasch handelsblad*. 01 Desember 1889
- “Het Vergiftigen van Verscheurende Dieren”. *Sumatra Courant: nieuws en advertentieblad*. 19 Desember 1878
- “Hoe jachtwetten worden nageleefd”. *Bataviaasch nieuwsblad*. 07 Juni 1916
- “Indisch-Mail Overzicht”. *Bataviaasch Handelsblad*. 20 Mei 1980
- “Ingezonden Stukken. De Nieuwe Jacht-ordonnantie”. *Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indie*. 25 Juli 1930
- “Jagers en Wild”. *De Preanger-bode*. 29 Desember 1914
- “Kediri, 26 November”. *De Locomotief: Semarangsch handels- en advertentie blad*. 26 November 1887
- “Kolonien”. *De Standaard*. 09 Desember 1884
- “Kolonien op Indie: De Tijgerplaag op Sumata”. *Utrechtsch provinciaal en stedelijk dagblad*. 29 Desember 1912
- “Kunst en Wetenschappen. Natuurmonumenten in Indie”. *De Preanger-bode*. 20 Agustus 1923
- “Madioen (Java). September 1888”. (1888). *Nederlandsche Sport*. No. 333

- “Mailberichten. Een Javansch Volksfeest! II.”. *Het Nieuws van den dag: Kleine Courant*. 12 Agustus 1871
- “Militaire Societeit Concordia. Programma der Staf-Muziek op heden avond”. *Java-bode: nieuwes, handels en advertentie blad voor Nederlandsch-Indie*. 03 Januari 1885
- “N. I. Vereeniging tot Natuurbescherming”. *Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indie*. 15 Desember 1914
- “N. V. Indische Teak en Hardhouth”. *Het vaderland*. 06 Februari 1912
- “Natuurbescherming”. *De Sumatra Post*. 02 April 1914
- “Natuurbescherming”. *De Sumatra Post*. 16 Maret 1921
- “Natuurbescherming”. *Courant India*. 29 Maret 2024
- “Natuurbescherming”. *Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indie*. 05 Mei 1913
- “Natuurbescherming”. *De nieuwe vorstenlanden*. 29 Maret 1916
- “Natuurbescherming in Indie. Jaarvergadering der Ned. Ind. Ver. Tot Natuur bescherming”. *Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indie*. 10 April 1931
- “Nederlandsch-Indie”. *Bataviaasch nieuwsblad*. 21 November 1907
- “Nederlandsch-Indie”. *De nieuwe vorstenlanden*. 06 Januari 1888
- “Nederlandsch-Indie Eenige Nieuwe Natuur-monumenten”. *De Preanger-bode*. 01 Oktober 1920
- “Nederlandsch-Indie Uit de Pers. Soerabaja Courant”. *De Nieuwe Vorstenlanden*. 29 Oktober 1890
- “Nederlandsch Indie”. *De nieuwe vorstenlanden*. 01 Maret 1897
- “Nederlandsch Indische Vereeniging voor Natuurbescherming”. *De Sumatra Post*. 07 April 1933
- “Nederlandsch-Oost Indie”. *De Courant*. 21 Agustus 1909
- “Nieuwe Natuurmonumenten”. *De Locomotief*. 01 Desember 1921
- “Ochten-Editie. Natuurbescherming”. *De Preanger-bode*. 30 Maret 1915
- “Officieel Gedeelte. Buitenzorg, den 30sten September 1827”. *Bataviasche Courant*. 02 Oktober 1827
- “Oost-Indien”. *Utrechtsche provinciale en stads-courant*. 03 Juni 1856

- “Oost-Indie”. *Utrechtsche Provinciale en Stads-Courant: Algemeen Advertentieblad*. 19 Oktober 1859
- “Oost-Indische Schetsen van A. Werumeus Buning”. *Het Nieuws van den dag: Kleine Courant*. 14 Januari 1892
- “Samarang”. *Samarangsch advertentie-blad*. 11 Januari 1861
- “Sitoebondo. Door een zwijn aangevallen”. *De Indische Courant*. 16 November 1933
- “Temanggoeng. Op tijgerjacht”. *De Locomotief*. 29 Juni 1931
- “Tijgerjacht”. *De Locomotief: Semarangsch handels- en advertentie-blad*. 09 November 1901
- “Tijgerplaag in Brebes. Fantastisch bijgeloof”. *Leeuwarder Nieuwsblad: Goedkoop Advertentieblad*. 12 Agustus 1939
- “Tijgers en Panters”. *De Locomotief*. 15 April 1931
- “Transmigratie”. *Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indie*. 07 Desember 1910
- “Uit de Press”. *Bataviaasch Nieuwesblad*. 23 Februari 1888
- “Uit Jepara wordt geschreven aan De Locomotief”. *Bataviaasch handelsblad*. 21 Oktober 1895
- “Uit Kendal”. *Soerabijasch handelsblad*. 04 Mei 1880
- “Van Hier en Daar. Onderscheiding”. *De Preanger-bode*. 11 Desember 1909
- “Varia”. (1879). *Tijdschrift voor Neerland's Indië jrg 8, 1879 (bagian pertama)* [No. 2 berikutnya]
- “Veeteelt”. *De Locomotief: Semarangsch Handels en Advertentie-blad*. 05 Mei 1887
- “Vereeniging tot Bescherming van Nederlandsch-Indie”. *De locomotief*. 30 Maret 1918
- “Verslag van Het Beheer en den staat der kolonien en bezittingen van het rijk in andere werelddeelen over 1859, voor zooveel betreft Nederlandsch Oost Indie. Veeteelt”. *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. 06 Maret 1862
- “Verspreide Nieuwtjes”. *Sumatra-Courant: Nieuws-en Advertentieblad*. 13 April 1899

“Vooruitgang op het gebied van Natuurbescherming tot behoud van Natuurmonumenten in Nederlandsch-Indie”. *Bataviaasch nieuwsblad*. 25 Oktober 1913

“Weerwolf en Weertijger”. *De Indische Courant*. 04 November 1925

“Weerwolverij in Indie”. *De Noord Ooster*. 17 Maret 1923

“Weerwolverij in-Oost-Indie”. *Rotterdamsch Nieuwsblad*. 11 Juli 1923

“Wilde Zwijnen”. *Bataviaasch nieuwsblad*. 03 Desember 1918

“Zwijnen-plaag”. *Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indie*. 05 Agustus 1908

Klees, C. (1920). “Van tijgervallen, wilden honden en nog wat”. *De Tropische Natuur*, 9(8)

Koorders, S. H. “Nederlandsch Indische Vereeniging tot Natuurbescherming”. *Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indie*. 22 Agustus 1912

onbekend. (1920). Korte mededeelingen. *De Tropische Natuur*, 9(7)

onbekend. (1930). Korte mededeelingen. *De Tropische Natuur*, 19(1)

onbekend. (1930). Korte mededeelingen van de Ned.-Indische vereniging tot natuurbescherming. *De Tropische Natuur*, 19(5/6)

Soenda. (1895). “De Jacht op Java”. *Nederlandsch Sport*. No. 659

Van Balen, J. Hendrik. (1903). “De Koningstijger (*Felis tigris*)”. *Album der natuur*, 52(1)

Van der Meer Mohr, J. C. (1920). “Een praatje over tijgervallen en pelantiks”. *De Tropische Natuur*, 9(1)

Sumber Buku dan Karya Ilmiah

Abmi Handayani, "Raja Rimba dan Imperialisme: Perburuan dan Konservasi Harimau Jawa di Jawa, 1850-1980-an", *Tesis* (2017), Universitas Gadjah Mada, Yogyakarta

Boomgaard, P., “Death to the tiger! The Development of Tiger and Leopard Rituals in Java, 1605-1906”, *South East Asia Research*, Vol. 2, No. 2 (1994)

_____, “Hunting and Trapping in The Indonesian Archipelago, 1500-1950”. Peter Boomgaard, Freek Colombijn, and David Henley (eds.). *Paper Landscape: Exploration in the Environmental History of Indonesia*. (Leiden: KITLV Press, 1997)

- _____. "Introducing Environmental Histories of Indonesia". Peter Boomgaard, Freek Colombijn, and David Henley (eds.). *Paper Landscape: Exploration in The Environmental History of Indonesia*. (Leiden: KITLV Press, 1997)
- _____, "Forest Management and Exploitation in Colonial Java, 1677 1897", *Forest & Conservation History*, Vol. 36, No. 1 (1992)
- _____. *Frontiers of Fear: Tigers and People in The Malay World, 1600 1950*. (New Heaven: Yale University Press, 2001)
- _____, "Oriental Nature, Its Friends and Its Enemies: Conservation of Nature in Late-Colonial Indonesia, 1889-1949", *Environment and History*, Vol. 5, No. 3 (1999)
- Booth, A., "The Colonial Period: Population and Output Growth in Agricultural and Non-agricultural Sectors". Anne Booth. *Living Standards in Southeast Asia: Changes over the Long Twentieth Century, 1900-2015*. (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2019)
- Brookfield, H. "Landscape History Land Degradation in the Indonesian Region". Peter Boomgaard, Freek Colombijn, and David Henley (eds.). *Paper Landscape: Exploration in The Environmental History of Indonesia*. (Leiden: KITLV Press, 1997)
- Budi Gustaman, "Animal Welfare di Hindia Belanda Perkembangan Wacana tentang Kesejahteraan Satwa 1896-1942", *Tesis* (2015), Universitas Gadjah Mada, Yogyakarta
- _____. "Sisi Lain Kehidupan *Preangerplanters*, dari Perburuan hingga Gagasan Konservasi Satwa Liar". *Patanjala*. Vol. 11, No. 2 (2019)
- Drion, E. F. *Korte Geschiedenis van de Bevolkingsopnamen in Ned.Indie van 1814 1930*. (Batavia: Universiteit Leiden Bibliotheek, 1938)
- Carey, P. *Kuasa Ramalan: Pangeran Diponegoro dan Akhir Tatanan Lama di Jawa, 1785-1855 Jilid I*. (Jakarta: Gramedia, 2011)
- Cribb, R., "Conservation in Colonial Indonesia", *Interventions*, Vol. 9, No. 1 (2007)
- Franke, S. *Si Taloe de Dessajongen*. (Netherlands: Alkmaar Gerb. Kluitman, 1931)
- Jepson, P. dan Robert Whittaker, "Histories of Protected Areas: internationalitation of Conservationist Velues and Their Adaptation in The Netherlands Indies (Indonesia)", *Environtment and History*, Vol. 8, No. 2 (2002)
- Junghuhn, F. W., "Java: deszelfs gedaante, bekleeding en inwendige structuur", P. N. van Kampen, Amsterdam (1850-1854)

- Kementerian Pertanian. *Semua Undang-Undang dan Peraturan-Peraturan Pemerintah mengenai Perlindungan Alam dan Perburuan di Indonesia*. (Bandung: Vorkink-Van Hoeve, 1953)
- Lombard, D. *Nusa Jawa Silang Budaya 1*. (Jakarta: Gramedia Pustaka Utama, 1996)
- Lucas Sasongko Triyoga. *Manusia Jawa dan Gunung Merapi. Persepsi dan Sistem Kepercayaanannya*. (Yogyakarta: Gadjah Mada University Press, 1991)
- Peluso, N. L, "The History of State Forest Management in Colonial Java", *Forest & Conservation History*, Vol. 35, No. 2 (1991)
- Nawiyanto, "Berjuang Menyelamatkan Lingkungan: Gerakan Lingkungan di Jawa Masa Kemerdekaan 1950-2000", *Paramita*, Vol. 25 No. 1 (2015)
- _____, "Gerakan Lingkungan di Jawa Masa Kolonial", *Pramita*, Vol. 24, No. 1 (2014)
- _____, "Perkembangan Environmentalisme di Jawa Pasca-kolonial", *E Prosiding Seminar Nasional Pekan Chairil Anwar*, Vol. 1, No. 1 (2020)
- Nibbering, J. W. "Upland Cultivation and Soil Conservation in Limestone Region on Java's South Coast Three Historical Case Studies". Peter Boomgaard, Freek Colombijn, and David Henley (eds.). *Paper Landscape: Exploration in The Environmental History of Indonesia*. (Leiden: KITLV Press, 1997)
- Siagian, R. *1830-2012 Evolution and Chronicle of Plantation in Indonesia*. (Yogyakarta: Yayasan Cempaka Kencana, 2013)
- Smiet, A. C., "Forest Ecology on Java: Conversion and Usage in A Historical Perspective", *Journal of Tropical Forest Science*, Vol. 2, No. 4 (June 1990)
- Van Goor, C. P. dan Junus Kartasubrata. *Indonesian Forestry Abstracts: Dutch Literature until about 1960*. (Wageningen: Centre of Agricultural Publishing and Documentation, 1982)
- Robert Wessing, "'Bangatowa," "Patogu" and "Gadhungan": Perceptions of the Tiger among the Madurese", *Journal of Southeast Asian Studies*, Vol. 25, No. 2 (1994)
- _____, "A Community of Spirits: People, Ancestral, and Nature in Java", *An Interdisciplinary Journal of Southeast Asian Studies*, Vol. 18, No. 1 (2006)
- _____, "A Tiger in The Heart: The Javanese Rampok Macan", *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkund*, Deel 148, 2de Afl. (1992)
- _____, "Symbolic Animals in the land Between the Waters: Markers of Place and Transition", *Asian Folklore Studies*, Vol. 65, No. 2 (2006)
- _____, "The Last Tiger in East Java: Symbolic Continuity in Ecological Change", *Asian Folklore Studies*, Vol. 54, No. 2 (1995)

White, B., "Demand for Labor and Population Growth in Colonial Java", *Human Ecology*, Vol. 1, No. 3 (1973)

Sumber Lainnya

"Priangan Abad ke-19: Tinjauan Sejarah dan Demografi", URL:
https://pustaka.unpad.ac.id/wp-content/uploads/2012/05/pustaka_unpad_jurnal_metahumaniora_priangan_abad_ke-19.pdf

Ifid, "GP Fest Kulon Progo, Meriahkan Warga setempat", URL:
<https://budaya.jogjaprovo.go.id/berita/detail/1777-gelopo-kp>

Lazuardi Putra, "Harimau Putih dan Aroma Mistis di Makam Keramat Istri Prabu Siliwangi", URL: <https://www.idntimes.com/news/indonesia/lazuardi-putra/harimau-putih-dan-aroma-mistis-di-makam-keramat-istri-prabu-siliwangi>